

Praktijkonderzoek in de school

Keuzemotieven van mavo leerlingen.

Docentenonderzoek in het kader van de Academische Opleidingsschool West-Brabant

Gwen Schouteren
Studiejaar 2014 - 2015
AOS Universiteit Tilburg

De “juiste” keuze in het LOB;
het gaat niet om wat je kiest, maar hoe je kiest.

Voorwoord

Aan het einde van het schooljaar 2012-2013 heb ik aangegeven dat ik graag gebruik wilde maken van de mogelijkheid om praktijkonderzoek te doen binnen het Mollerlyceum na aanleiding van de presentaties van de vorige docentonderzoekers. Het ontwikkelen van mijn onderzoeksvaardigheden dragen bij aan mijn verdere professionalisering als docent en decaan en is dagelijks toepasbaar in de praktijk. Dit onderzoek geeft mij ook meer inzicht in de handelingen die ik uitvoer als decaan. Ik wil graag de mensen bedanken die dit voor mij mogelijk gemaakt hebben.

“Een reis van duizend mijlen begint met de eerste stap.” [Lao Zi]

Inhoudsopgave

Voorwoord	pagina 2
Inhoudsopgave	pagina 3
Samenvatting	pagina 4
Inleiding	pagina 5
Probleemstelling	pagina 6
- Praktijkprobleem	pagina 6
- Onderzoeksdoel	pagina 8
- Theoretisch voorgeschiedenis	pagina 8
Aanpak	pagina 10
Resultaten	pagina 11
- Deelvraag 1	pagina 11
- Deelvraag 2	pagina 12
Conclusies	pagina 14
Vooruitblik	pagina 15
Literatuurlijst	pagina 16
Definitie afkortingen	pagina 17
Bijlagen	pagina 18

Samenvatting

In het onderzoek ben ik mij gaan verdiepen in de keuzemotieven van de ZoomMavo leerlingen bij het kiezen van een vakkenpakket en hoe kan de ZoomMavo het keuzeproces begeleiden. Dit heb ik gedaan door middel van het afnemen van een enquête bij de leerlingen van de ZoomMavo, klas 2, 3 en 4 onder begeleiding van de mentor. Aan de hand van de resultaten kwamen onderstaande bevindingen tot stand.

Leerlingen van de ZoomMavo maken hoofdzakelijk hun keuze aan de hand van de cijfers/resultaten die zij behalen voor een vak. Daarnaast is er een verschuiving van keuze motieven betreft de keuze sector naar keuze vervolgopleiding die bepaalt welke vakken er gekozen worden. De rol van de ouders/verzorgers is belangrijk hierin en moet de school op gaan inspelen. De rol van de mentor moet vergroot worden om de informatie vertrekking van leerling, ouder en school draaiende te houden.

De leerlingen van de ZoomMavo die aangeven te hebben gewisseld in het vakkenpakket geven aan dat dit een eigen keuze is geweest. Cijfers/resultaten en keuze vervolgopleiding spelen hier een grote rol in. Het wijzigen van interesse en het advies van docenten/mentor worden ook benoemd als wisselmotief. Hieruit maak ik op dat leerlingen bezig zijn met hun keuze en welke gevolgen dit heeft voor het schooljaar daarop. Leerlingen zijn zich ook bewust van hun eventuele beperkingen in het laten vallen van een vak; doorstroom havo, uitsluiten sector en slagingskans.

Leerlingen van de ZoomMavo geven aan voldoende informatie en advies te hebben gekregen van ouders/verzorgers en cijfers/resultaten betreft de mogelijkheden in keuze over mijn vakkenpakket. Er is een verschuiving door de leerjaren heen van mentor en informatiebrieven en informatieavonden (intern ZoomMavo) naar open dagen vervolgopleiding (extern MBO) waaruit blijkt dat er georiënteerd is en nu gericht gekeken wordt naar wat nodig is.

Het advies voor de ZoomMavo is gericht op het inzetten van de mentor in het keuzetraject van de leerling. Hierbij kan ingezet worden op scholing en aanwezigheid bij informatieavonden en LOB activiteiten. De informatieverstrekking en verwerking activiteiten LOB vanuit de decaan/school moet digitaal toegankelijk worden. Zoals een digitaal portfolio in Magister (digitaal leerling volgsysteem voor leerlingen, ouders en docenten) en brieven publiceren op de schoolsite. Docenten moeten het belangrijkste motief cijfers/resultaten kunnen verantwoorden in het PTA overzicht. Zodat dit motief optimaal ingezet kan worden en werkelijke resultaten weergeeft die de leerling toekomstgericht kan gaan gebruiken.

Inleiding

Aanleiding.

Vanuit de scholengroep kwam de vraag om een onderzoek gericht op de ZoomMavo uit te voeren. De keuze hierin was vrij. Ik wilde het onderzoek laten aansluiten bij de actuele ontwikkelingen op de ZoomMavo. De ZoomMavo zet zich dit schooljaar in op innovatie in het onderwijs; de resultaten moeten beter. Direct aanleiding hiervoor is de rode kaart die de ZoomMavo krijgt van de Onderwijsinspectie. Er is een werkgroep gestart met als doelstelling de ZoomMavo in een positieve lijn te krijgen. Mijn onderzoek draagt bij aan de doelstelling van de werkgroep.

Eigen keuzeproces.

In de oriënterende fase heb ik mij gericht op 2 onderwerpen; de resultaten van mijn vak aardrijkskunde en de keuze richtingen van het vakkenpakket. Gezien mijn rol als docent wilde ik weten of mijn lessen en toetsen voldeden aan de exameneisen. Doordat dit schooljaar het examenkatern van aardrijkskunde verandert is het toetsen en vergelijken van de resultaten niet geheel compleet en niet geschikt als onderzoeksthema. Vanuit mijn functie als decaan wilde ik ook graag weten wat de keuzemotieven zijn van de leerlingen gericht op hun vakkenpakket. Leerlingen willen na de vaststelling van de keuzes regelmatig ruilen met vakken waardoor ik het idee krijg dat deze leerlingen verkeerd kiezen. Graag wil ik dit onderzoeken om deze leerlingen hierin beter te begeleiden en wisselingen te ondervangen. Hierop aansluitend of de voorlichting en LOB-opdrachten die ik geef toereikend zijn. In dit onderzoek ben ik mij gaan verdiepen in de keuzeproces en keuzemotieven van de leerlingen. Door middel van de resultaten van mijn onderzoek wil ik als conclusie hoe ik het keuzeproces optimaal kan begeleiden om leerlingen wegwijs te maken in de keuzemogelijkheden en aanbod betreft de sectoren en vakkenpakketten.

“Not all those who wander are lost.” [J.R.R. Tolkien]

Onderzoeksschool.

De ZoomMavo is een onderdeel van de OMO Scholengroep Bergen op Zoom e.o. De ZoomMavo is een kleinschalige categorale Mavo (VMBO-TL) met een leerlingenaantal van 340 leerlingen. Binnen de Academische Opleidingsschool West-Brabant voer ik dit praktijkonderzoek uit in opdracht van de ZoomMavo, overkoepelt door de directie van het Mollerlyceum in Bergen op Zoom. Vanuit de Universiteit Tilburg word ik begeleid tijdens dit onderzoek. Het onderzoek sluit aan bij de opbrengstenkaart van de Onderwijsinspectie (rode kaart) en het innovatie traject dat is gestart om de school goed neer te zetten en hiermee het onderwijsaanbod van onze school te versterken. Ook sluit het onderzoek aan bij het vooruitzicht van schooljaar 2016-2017 waarin de vernieuwing in het VMBO start, waarbij er nieuwe examenprogramma's in de vorm van profielen worden aangeboden en LOB een verplicht onderdeel in de kern van het VMBO onderwijs zal zijn.

Probleemstelling

- Praktijkprobleem

Vanaf klas 2 gaan de leerlingen keuzes maken gericht op LOB in de vorm van een vakkenpakket en een sector. In april moeten de keuzes binnen zijn bij de decaan en coördinator gezien de prognose en invulling docenteninzet. Voor de zomer worden de keuzes verwerkt door de administratie en roosters en klassenindelingen gemaakt. Dit schooljaar (2014-2015) was er zo'n groot aantal leerlingen dat wilde wisselen van vakkenpakket dat het ging opvallen (18 op 170 leerlingen). Door het grote aantal leerlingen dat wilde wisselen van vakkenpakket vraag ik me af of er genoeg begeleiding in het keuzeproces zit. Zijn de keuzes die de leerlingen maken gericht op hun toekomstwensen of gericht op het kiezen onder invloed van vrienden en het moment van de dag? Zijn de LOB activiteiten die school aanbiedt voldoende en toereikend? Zijn er te veel keuzemogelijkheden of juist niet?

Het belang van een goede match tussen opleiding en jongeren wordt de komende jaren alleen maar groter. De overheid (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) zet de komende jaren zwaar in op profilering van onderwijsinstellingen.

Uit mijn ervaring als decaan weet ik dat jongeren staan voor een complex afwegingsproces waarin zowel de opleiding zelf, de instelling, de plaats en de toekomstige baanperspectieven meewegen. Is het beroep dat de leerling wil uitoefenen in de regio te volgen, vanwege reisafstanden. De leeftijd van de leerling na het behalen van het examen is gemiddeld 16 jaar. Een leeftijd waarop op kamers gaan geen grote optie is vanwege de zelfstandigheid en financiering. Hoe staat de school aangeschreven en is er een mogelijkheid tot werk in de toekomst? Het leren voor een beroep en daar geen werk in vinden werkt niet motiverend en zorgt voor het ontbreken aan inkomen.

Het maken van een "juiste" studiekeuze is geen gemakkelijke taak; het doorlopen van een oriëntatieproces is nodig om tot een keuze te komen. In dit onderzoek bekijk ik op welke manieren de leerlingen zich oriënteren op een vakkenpakket en een vervolgopleiding en of deze keuzes naar tevredenheid zijn.

Van veel leerlingen valt het oriëntatieproces als breed te karakteriseren en te omschrijven.

Leerlingen maken ter oriëntatie op hun studiekeuze vooral van voorlichtingsmogelijkheden gebruik waarbij persoonlijk contact plaatsvindt. Denk hierbij aan het bezoeken van voorlichtingsdagen of open dagen, contact met vrienden/familie of de decaan. Buiten voorlichting waarbij persoonlijk contact plaatsvindt gebruiken veel leerlingen tevens voorlichtingsmiddelen die via het internet worden aangeboden. Voorbeelden hiervan zijn websites van vervolgopleidingen en mbostad.nl of beroepenbeeld.nl. Minder leerlingen maken gebruik van fysieke voorlichtingsmiddelen waarbij geen persoonlijk contact plaatsvindt, zoals flyers of de Keuzegids Middelbaar Onderwijs. (bron Lentiz, 2009)

Leerlingen krijgen op de middelbare school te maken met verschillende studiekeuzes; interne keuzes zoals niveau, sector en vakkenpakket, en uiteindelijk natuurlijk ook een grote externe keuze; de keuze voor de vervolgopleiding. Leerlingen zullen deze keuzes zelf moeten maken, maar school biedt leerlingen op verschillende manieren een helpende hand. Dit moet ook wel, aangezien bijvoorbeeld van de in de gemeente Bergen op Zoom woonachtige MBO deelnemers 6,8% de verkeerde MBO opleiding kiest en als vroegtijdige schoolverlater bestempeld wordt (VSV-Verkenner, 2012/2013).

Voor het organiseren van voorlichtingsactiviteiten is het van belang om te weten wanneer leerlingen zich bewust bezig houden met hun studiekeuze. Leerlingen houden zich vooral in het laatste jaar (klas 4 MAVO) van hun middelbare school bezig met hun studiekeuze. Terwijl de eerste keuzemogelijkheid in het vakkenkeuze start in klas 2. Ruim de helft van de ZoomMavo leerlingen heeft de keuze voor de vervolgopleiding gemaakt. Toch geeft een groot deel van de ZoomMavo leerlingen tijdens gesprekken met de mentor of decaan aan dat zij nog twijfelen over de studie of opleidingsschool.

De mentoren hebben overzicht over de studievoortgang van hun leerlingen en krijgen zo al snel een indruk welke vakken beter en minder goed bij de leerlingen passen. Mentoren zijn dan ook vaak nauw betrokken bij vak-gerelateerde keuzes. Maar deze op het eerste gezicht kleinere keuzes zijn van grote invloed op de mogelijkheden die de leerlingen na de middelbare school hebben. Leerlingen blijken onvoldoende op de hoogte te zijn van de mogelijkheden die hun sector biedt in het vervolgonderwijs en hebben een onvolledig beeld van de beroepswereld (Tammer en Van Ginneken, 2010). Op de meeste scholen is voor hulp bij de studiekeuze een decanaat aanwezig en ook vakdocenten geven leerlingen voorlichting over de toekomstmogelijkheden van hun vak zoals in de eindtermen van het examencriterium staat vastgesteld. Daarnaast wordt aan leerlingen LOB aangeboden, waarbij ze verschillende stappen moeten doorlopen die hen helpen nadenken over de toekomst. Leerlingen hebben echter aangegeven een persoonlijke benadering te prefereren boven een collectieve benadering. Uit het onderzoek van Tammer en Van Ginneken (2010) blijkt namelijk dat dergelijke LOB-activiteiten al snel bestempeld werden als 'bezigheidstherapie' terwijl leerlingen juist heel veel zeiden te hebben aan externe activiteiten naar keuze waarbij ze bijvoorbeeld workshops en voorlichtingen van leerlingen konden volgen.

Op de ZoomMavo zijn de activiteiten en gesprekken die in het LOB traject horen nog geen samenhangend geheel. De keuzemomenten staan vast in de jaarplanning met voorafgaand een voorlichtingsavond voor ouders en leerlingen. De activiteiten, zoals workshops en MBO bezoeken, zijn losstaande projecten door het schooljaar heen. Gesprekken met de mentor over het LOB proces en de kwaliteit hiervan hangt nauw samen met de input en motivatie (waarschijnlijk ook tijdsdruk) van de mentor zelf.

De mentor coacht de leerling bij het maken van een uiteindelijke keuze, met het inzicht op de studievoortgang. Als mentor beschik je over bepaalde vaardigheden om een gesprek met ouders en leerlingen goed te laten verlopen. Het is van belang om een goede band en zo een goede samenwerking te creëren met de ouders. Ouders en school dragen immers samen zorg over de begeleiding en de ontplooiing van leerlingen (Bakker-De Jong&Mijland, 2009).

De rol van de decaan ligt op de ZoomMavo als tweede lijn. De decaan verzorgt materiaal en activiteiten die de mentoren kunnen toepassen in de mentorles en mentorgesprekken. Informatie over de vakkenpakket keuze en doorstroom naar MBO opleidingen verzorgt de decaan zelf en communiceert dit met de mentor, de leerling en ouder / verzorger.

- Onderzoeksdoel

Om toe te spitsen op mijn praktijkprobleem wil ik onderzoeken of de leerlingen bewust zijn van de mogelijkheden en consequenties van hun keuzetraject betreft hun vakkenpakket.

Ik wil inzicht verkrijgen in het keuzeproces van de leerlingen bij het kiezen van een vakkenpakket op de ZoomMavo. Met als uiteindelijke bedoeling het keuzeproces van de ZoomMavo leerling beter als decaan en mentor te kunnen begeleiden. Hierbij komen verschillende vragen bij mij op.

Waarop baseren leerlingen de keuze voor een vak? Zijn de leerlingen bewust van hun motieven bij het maken van een keuze? Hebben jongeren een goed beeld van de keuzemogelijkheden en de gevolgen van hun keuze?

Hoofdvraag:

Wat zijn de keuzemotieven van de ZoomMavo leerlingen bij het kiezen van een vakkenpakket en hoe kan de ZoomMavo het keuzeproces begeleiden?

Deelvragen:

- Hoe komt de keuze voor het vakkenpakket tot stand bij ZoomMavo leerlingen?

- Aan welke begeleiding heeft de ZoomMavo leerling profijt bij het maken van de vakkenpakket keuze?

- Theoretisch voorgeschiedenis

In het begin van de jaren '70 is men in het Nederlands voortgezet onderwijs begonnen met het begeleiden van leerlingen. In de vijftien jaar die hierop volgden, is het begeleiden van leerlingen algemeen geïntroduceerd. Het voeren van gesprekken en het begeleiden als service voor leerlingen was in de jaren ervoor min of meer geïntegreerd in het takenpakket. Met het opzetten van de innovatieve aanpak, van gesprekken voeren en begeleiden, hoopte men niet alleen de leerling, maar ook de docent te helpen en zo het leerproces te verbeteren (Deen & De Vries, 1978). In de jaren '70 werd het begeleiden van leerlingen gezien als een verfijning van algemene menselijke interactie waarbij mensen elkaar, indien nodig, helpen (De Weerdt, 1988). De inhoud, vormgeving en omvang van het begeleiden zijn sindsdien veranderd.

Scholen stonden onder grote sociaaleconomische druk van binnenuit en van buitenaf na de entree van de tweede generatie immigranten. Daarnaast zorgden hervormingen en reorganisaties in het onderwijs voor grote spanningen. Onder andere door de komst van gastarbeiders in ons land, was het niet meer vanzelfsprekend dat men zonder diploma werk kon vinden. Hierdoor werd het behalen van een diploma belangrijker en werd school gezien als een educatieve organisatie met academische en persoonlijke groei als doel. Het begeleiden van leerlingen kwam hierdoor in het licht van ontwikkeling van het individu te staan (De Weerdt, 1988). Scholen krijgen sinds de jaren '90 te maken met een toenemende pedagogische verantwoordelijkheid naast de basisfuncties in kwalificatie en socialisatie van de leerling. Dit is een gevolg van de toenemende maatschappelijke verwachtingen die bij scholen kwam te liggen, zoals burgerschapsvorming, het tegengaan van segregatie en het bieden van passend onderwijs (Onderwijsraad, 2008). Dit zal alleen maar verder ontwikkelen in het onderwijs en daardoor is het afgelopen jaar een duidelijk beeld gekomen op het duidelijker integreren van LOB in het voortgezet onderwijs.

Wetenschappelijk onderzoek over de studiekeuze begeleiding op middelbare scholen is minimaal te vinden, de onderzoeken zijn voornamelijk gericht op basisonderwijs en HBO/Universiteit studiekeuzes. Wel zijn er onderzoeken naar de gevolgen van studiekeuzes. “Uitval en ‘switchen’ kosten het hoger onderwijs jaarlijks 5,7 miljard euro” (Algemeen Dagblad, 2009). Hieruit blijkt de relevantie van het onderwerp. Foute keuzes kosten zowel de scholen als de leerlingen erg veel geld, en dit geld kan beter besteed worden in deze tijden van onzekere economie. Hetzelfde artikel meldt ook dat op scholen meer dan 17% het eerste jaar de opleiding verlaat. Dat komt neer op ongeveer een op de zes studenten. De problemen met de hoge uitval worden erkend door de hoge scholen, universiteiten en de overheid. “Met het ministerie van Onderwijs zijn afspraken gemaakt om de uitval terug te dringen en de studiekeuze te verbeteren. Middelbare scholen en het MBO gaan de komende jaren meer doen aan loopbaanoriëntatie” (Algemeen Dagblad, 2009). Meer is niet altijd beter en het is onduidelijk welke activiteiten wel en welke niet bijdragen aan het keuzeprocess van de leerling. P.B.G. Reijners concludeert in haar onderzoek naar de kwaliteit van loopbaangesprekken dat “de kern van LOB die in alle verschijningsvormen naar voren komt is dat er aandacht moet zijn voor het ontwikkelen van jezelf als persoon en het bepalen van een levensrichting” (Reijners, 2010). LOB staat in dit fragment voor loopbaanoriëntatie en begeleiding. Het persoonlijke aspect van LOB komt hierin terug naar voren. Dit sluit aan op Paffen’s definitie van loopbaan, namelijk “de door een individu ervaren volgorde van gedrag en houdingen, in verband gebracht met werkgerelateerde ervaringen en activiteiten gedurende de levensloop” (Paffen 1994). Als blijkt uit de gegevens dat de leerlingen niet tevreden zullen zijn over de loopbaanoriëntatie en begeleiding die ze gekregen hebben, dan is dat wellicht te wijten aan een te algemene benadering en te weinig persoonlijk advies. Uit een ander onderzoek, in 2009 uitgevoerd onder meer dan 10.000 leerlingen door de website DeDecaan.nl, blijkt dat leerlingen vinden dat ze te weinig persoonlijke begeleiding krijgen en te veel zelf uit moeten zoeken.

Aanpak

Methode van onderzoek.

In deze paragraaf wordt de onderzoeksopzet beschreven. Vervolgens wordt ingegaan op de respondenten, het materiaal en de instrumenten, de procedure en de analysebeslissingen.

Onderzoeksopzet.

Ik ga de motieven die leerlingen op de ZoomMavo hebben bij het maken van hun vakkenpakket keuze onderzoeken door middel van een enquête. In de enquête wil ik de motieven gericht op het kiezen opsplitsen per leerjaar. Het bevragen per leerjaar is om een duidelijk onderscheid te krijgen in de keuzemomenten die er op dit moment per leerjaar zijn. In leerjaar 2 moeten de leerlingen 2 van de 5 keuzevakken laten vallen. In leerjaar 3 moeten de leerlingen nogmaals 2 vakken laten vallen en kiezen voor een 7^e vak in het examenjaar. In leerjaar 4 hebben de leerlingen het gehele proces doorlopen en gekozen voor hun totale vakkenpakket. Met deze gegevens kan ik antwoord geven op deelvraag 1. Daarnaast wil ik in de enquête de begeleiding die er is (of gewenst wordt) ook onderzoeken. Met deze gegevens kan ik deelvraag 2 beantwoorden. Het onderzoeksontwerp is dan ook te kenmerken als survey-onderzoek. De onderzoeksstrategie die gehanteerd wordt om de onderzoeksvragen te onderzoeken is de digitale enquête (vragenlijst). Het onderzoek is voornamelijk gericht op het verzamelen van kwantitatieve gegevens.

De enquête is door een testpanel van 4 leerlingen getest op onduidelijkheden en verwerkbaarheid. Ook de directeur en mijn begeleider van de AOS hebben op de enquête een kritische blik geworpen. Na het aanpassen van de onduidelijkheden heb ik de enquête online gezet voor de ZoomMavo leerlingen.

Respondenten.

De leerlingen van de ZoomMavo zijn mijn onderzoekseenheden. De leerlingen zijn toegespitst in leerjaar 2, leerjaar 3 en leerjaar 4. Ik heb gekozen voor deze onderzoeksgroep vanwege de keuze momenten die gepland zijn in hun leerjaar. Alle leerlingen uit deze klassen zijn uitgenodigd om een enquête in te vullen. Doormiddel van een mail via Magister met de link voor de digitale enquête kunnen de leerlingen starten. Hierbij gaat het om een populatie van 276 leerlingen. De leerlingen vullen de enquête klassikaal in tijdens een mentoruur. Alle klassen doen dit in dezelfde week onder begeleiding en toezicht van hun mentor. Wegens ziekte en absentie reken ik op een respons van 95%. Na het afnemen van de enquête bleek de respons 100 % te zijn, alle leerlingen waren aanwezig en hebben de enquête volledig ingevuld.

Leerjaar 2	82 leerlingen	Respons: 82 leerlingen
Leerjaar 3	94 leerlingen	Respons: 94 leerlingen
Leerjaar 4	100 leerlingen	Respons: 100 leerlingen

Materiaal en instrumenten.

De enquête voor de leerlingen start met een aantal vragen betreft achtergrondkenmerken (geslacht, leerjaar). Deze vragen zijn tevens controle vragen omdat deze gegevens vast staan. De controle vragen, zoals het leerjaar en geslacht, wezen uit dat alle leerlingen correct de enquête zijn gestart. Het volgende deel bevrage de leerling over het maken van een keuze en de motieven. Als afsluitend deel richt de enquête zich op de geboden studie loopbaanbegeleiding op school en laat ruimte over tips. De enquête bestaat voornamelijk uit gesloten vragen, waarvan bij sommige vragen meerdere antwoorden aangevinkt kunnen worden. De enquête is opgenomen in de bijlage.

Data-analyse.

De gegevens van de enquête worden geanalyseerd om antwoord te krijgen op de onderzoeksvragen. De antwoorden zijn verwerkt in scoreschema's om een duidelijke weergave te krijgen van de gegevens. Om de deelvragen adequaat te beantwoorden zijn de gegevens uitgesplitst naar genoemde kenmerken en naar het leerjaar van de leerling.

Resultaten

Een overzicht van de enquête vragen en resultaten is per leerjaar toegevoegd als bijlage.

Hierin is per vak zichtbaar wat de motieven zijn betreft de keuze om het vak wel te kiezen. Deze heb ik bij de resultaten niet uitvoerig verwerkt omdat dit meer inzoomt op de vak keuzemotieven dan op het algehele keuzeproces van de leerling. De vak keuzemotieven is wel een onderdeel wat in het Zoomteam besproken gaat worden en de interesse heeft van de vakdocenten. Docenten willen graag weten waarom hun vak wel wordt gekozen en hoe ze hieraan kunnen werken. In de eindpresentatie zijn deze resultaten per vak weergegeven en heb ik als bijlage toegevoegd.

Deelvraag 1:

Hoe komt de keuze voor het vakkenpakket tot stand bij ZoomMavo leerlingen?

Uit de resultaten van de enquête komt het kiezen in leerjaar 2 tot stand door eerst de vakken te kiezen waarna de leerlingen met de gekozen vakken in een sector komt. De leerling kiest uit de 5 keuzevakken voor de vakken die hij of zij leuk vind, goede resultaten haalt en advies van docent en/of mentor. Ouders hebben bij deze keuzes inbreng, maar het vak leuk vinden en de resultaten geven de doorslaggevende factor en scoren het hoogste in de enquête. De leerling is enigszins strategisch aan het kiezen gezien de score voor vervolgopleiding of alsnog laten vallen bij een volgende keuze moment.

In het 3e leerjaar kiezen meer leerlingen gericht op een sector. Bijvoorbeeld; het vak biologie wordt gekozen omdat dit een verplicht vak is voor de sector zorg en welzijn. Daarnaast zijn de aanvullende vakken gekozen om de behaalde resultaten en het leuk vinden van het vak. Dit verschilt niet met leerjaar 2. Wel wordt aangegeven meer te kiezen gericht op het vak nodig hebben voor de sector die nodig is voor een vervolgopleiding. Hieruit kan ik opmaken dat leerlingen een toekomstrichting hebben en weten wat ze daarvoor als sector nodig hebben.

In het 4e leerjaar hebben de leerlingen alle keuzemomenten doorlopen en geven nu aan voornamelijk voor een sector te kiezen. De sectorvakken vullen de leerlingen aan met een vak dat past bij de sector, wat ze leuk vinden, goede resultaten voor halen en haalbaar is voor het examen. De leerling laat hierdoor zien dat er een vervolgopleiding duidelijk is en dat ze daar naartoe werken en hiervoor een juist examenpakket kiezen. Het kiezen van een 7e vak (6 vakken bieden een Mavo diploma) wordt voornamelijk gekozen voor een grotere slagingskans als dit niet nodig is voor de vervolgopleiding (zoals Havo).

KEUZE GEMAAKT?

Mavo 2

Mavo 3

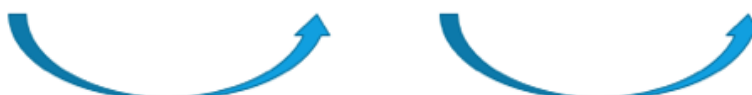
Mavo 4

Ik heb mijn keuze gemaakt aan de hand van ... ?

Cijfers/resultaten.
Keuze sector.
Advies ouders/verzorgers.
Advies mentor/decaan.
Advies docenten.
Keuze vervolgopleiding.
Advies vrienden.

Keuze sector.
Cijfers/resultaten.
Keuze vervolgopleiding.
Advies ouders/verzorgers.
Advies docenten.
Advies mentor/decaan.
Advies vrienden.

Keuze vervolgopleiding.
Keuze sector.
Cijfers/resultaten.
Advies ouders/verzorgers.
Advies mentor/decaan.
Advies docenten.
Advies vrienden.

Wat is dan het motief om te wisselen na de 1^e keuze?

De leerlingen die aangeven dat hun 2^e keuzemoment in het schooljaar een ander resultaat geeft dan het 1^e keuzemoment hebben in de enquête hun motief kunnen aanvinken. Er is een duidelijk verschil te zien in de leerjaren. In klas 2 zegt 52% te wisselen van vakkenkeuze, in klas 3 60 % en in klas 4 36%.

WISSELEN VAKKEN.

Mavo 2

39 van de 82 leerlingen zeggen niet van toepassing.

TOP 5:

- 27 Eigen keuze.
- 22 Cijfers/resultaten.
- 12 Keuze vervolgopleiding.
- 11 Wijziging interesse.
- 8 Advies docenten/mentor.

Mavo 3

34 van de 94 leerlingen zeggen niet van toepassing.

TOP 5:

- 41 Eigen keuze.
- 28 Cijfers/resultaten.
- 22 Keuze vervolgopleiding.
- 18 Advies docenten/mentor
- 11 Wijziging interesse.

Mavo 4

64 van de 100 leerlingen zeggen niet van toepassing.

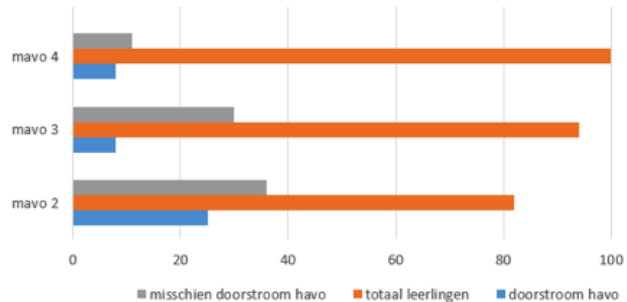
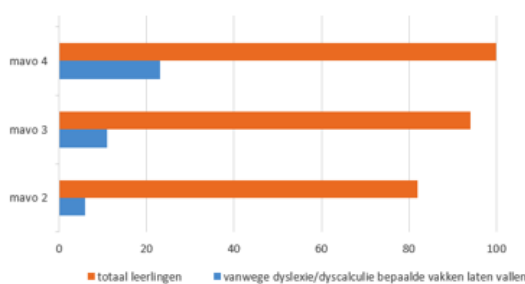

TOP 5:

- 22 Eigen keuze.
- 14 Keuze vervolgopleiding.
- 13 Cijfers/resultaten.
- 7 Wijziging interesse.
- 5 Advies docenten/mentor i.c.m. andere sector nodig.

Een kantekening in de keuzemotieven: Leerlingen met een leerbeperving kiezen ervoor om bepaalde vakken te laten vallen. Zoals leerlingen met dyslexie laten de talen vallen omdat dit een struikelblok voor hun is en meestal samen gaat met slechte resultaten. Ook leerlingen die de Havo doorstroom open willen houden moeten rekening houden de eisen van het 7^e vak die dan gesteld worden en een aansluitend profiel.

Deelvraag 2:

Aan welke begeleiding heeft de ZoomMavo leerling profijt bij het maken van de vakkenpakket keuze?

Uit de enquête komt naar voren dat klas 2 voornamelijk met ouders/verzorgers in gesprek gaat over welke keuze ze moeten maken. Dit schuift richting klas 4 verder naar beneden als begeleiding. Waarna informatie vanuit school doormiddel van brieven met uitleg en informatieavonden vervangen wordt door open dag vervolgopleiding en gesprekken met mentor of decaan.

Onderbouw leerlingen geven aan dat de keuzes voor de vakken aan de keukentafel worden besproken en school informatie hierbij gebruikt wordt. In de bovenbouw verschuift dit van algemene informatie naar persoonlijke aanpak. Leerlingen hebben dan meer behoefte aan een persoonlijke lijn met informatie die gericht is op hun keuze in plaats van een algemene keuze.

De meeste begeleiding door de jaren heen halen de leerlingen uit hun cijfers en resultaten. Leerlingen geven hiermee aan te weten dat door de becijfering van hun prestaties dit weergeeft waar hun talent ligt. Hoge cijfers voor bijvoorbeeld biologie geeft voor leerlingen aan dat dit een vak is wat ze willen en kunnen kiezen. Lage cijfers zien de leerlingen zelf ook als bespreekgevallen om wel of niet te kiezen.

Door de leerjaren heen kwam heel duidelijk naar voren dat de keuze en adviezen van vrienden/klasgenoten niet van toepassing zijn voor het kiezen van een vak. Leerlingen kiezen een vak voor zichzelf en niet om bij een vriendje in de klas te komen. Het weegt hierin mee dat de ZoomMavo les geeft in vaste klassen voor de verplichte vakken en de keuze vakken in clusters. De leerlingen komen ondanks de vakkenkeuze elkaar ergens in een les tegen. Daarnaast natuurlijk de gezamenlijke pauzes.

VOLDOENDE INFORMATIE?

Mavo 2

Mavo 3

Mavo 4

Ik heb voldoende informatie / advies gekregen van ... betreft de mogelijkheden in keuze over mijn vakkenpakket.

TOP 5:

Ouders/verzorgers.
Cijfers/resultaten.
Mentor.
Informatiebrieven van
decaan.
Informatieavonden op
school.

MINIMAAL:

Vrienden/klasgenoten.

TOP 5:

Cijfers/resultaten.
Ouders/verzorgers.
Informatiebrieven decaan.
Decaan.
Informatieavonden op
school.

MINIMAAL:

Vrienden/klasgenoten.

TOP 5:

Cijfers/resultaten.
Mentor.
Open dag
vervolgopleiding.
Ouders/verzorgers.
Decaan.

MINIMAAL:

Vrienden/klasgenoten.

Conclusies

Hoofdvraag:

Wat zijn de keuzemotieven van de ZoomMavo leerlingen bij het kiezen van een vakkenpakket en hoe kan de ZoomMavo het keuzeproces begeleiden?

Door de leerjaren heen zie ik een duidelijke verschuiving van het kiezen van vakken naar het kiezen van een sector. De keuzemotivatie van de leerling gaat van "leuk vak en goede cijfers" naar "daar haal ik goede cijfers voor" naar "ik heb dit vak nodig".

Bij het wisselen van keuzes geeft de leerling aan dit vanuit eigen motieven te willen. Gericht op wisseling resultaten, vervolgopleiding en interesse.

De cijfers/resultaten zijn in alle keuzes een belangrijk motief en hechten leerlingen een grote waarde aan. Het is dus noodzaak dat docenten een correcte becijfering hanteren en aan de leerlingen duidelijk maakt waar een cijfer vandaan komt. Daarnaast moeten docenten examenmateriaal behandelen in de bovenbouw en becijferen/nabespreken zodat de leerling weet wat er getoetst wordt op het examen. Het maken van een poster of presenteren is een leerzame werkvorm maar komt niet voor op het examen. Het docententeam moet het PTA overzicht goed onder de loep nemen en eventueel aanpassen.

In de onderbouw moet er meer ingezet worden op het bereiken van de ouders/verzorgers want dit blijkt het klankbord van de leerlingen te zijn als zij een keuze moeten maken.

In de bovenbouw zorgt de toekomstkeuze hoeveel begeleiding een leerling nodig heeft. Is de vervolgopleiding duidelijk, weet de leerling de sectorkeuze en welke vakken nodig zijn. Het aanleveren van de juiste informatie aan mentoren is een noodzaak. Opendagen moeten gepromoot worden en een inlooptmogelijkheid bij de decaan een *must* om eventuele vragen te kunnen stellen.

Vooruitblik

Na het afronden van dit onderzoek zijn er afspraken gemaakt op de ZoomMavo.

Betreft de informatieverstrekking gaan we dit digitaliseren. Informatiebrieven komen online, we gaan kijken voor de mogelijkheid om dedecaan.net aan te schaffen en informatieavonden worden vastgelegd in de jaarplanning en mentoren zijn hierbij ook aanwezig.

De decaan krijgt vaste spreekuren voor leerlingen, ouders en mentoren. De mentoren gaan een belangrijkere rol spelen bij het keuzeproces van de leerling. Mentoren moeten dus ook de weg gaan leren kennen in wat de leerling moet kiezen. De eerste teamvergadering in het nieuwe schooljaar wordt hier aandacht aan besteed. Activiteiten die leerlingen in het kader van LOB volgen (zoals interesse testen en meeloopdagen) moeten teruggekoppeld worden met de mentor en digitaal in hun Magister portfolio komen. Ouders hebben hier dan ook inzicht in en kunnen dit bespreken aan de keukentafel. Bepaalde LOB activiteiten worden ook verplicht gesteld zodat leerlingen zich oriënteren en informatie vergaren. De MBO avond waarop MBO's uit de regio voorlichting komen geven is verplicht inclusief een ouder of verzorger zodat de informatie mee naar huis genomen wordt. LOB wordt een leidraad door de leerjaren heen zodat het keuzeproces van de leerling van begin tot einde gemotiveerd en gestimuleerd wordt door alle betrokken partijen.

De keuzes die leerlingen moeten maken gaan meer ingekaderd worden zodat een sector duidelijker naar voren komt en de leerling toekomstgericht zijn of haar diploma gaat halen.

Het volgen van een 7^e vak in het examenjaar gaan we stimuleren. De leerling heeft dan meer uitdaging, wordt breder geschoold en de slagingskans wordt groter voor de leerling.

De PTA overzichten zijn al met de vakgroepen meegeven om er een blik op te werpen en naast de examenprogramma's te leggen. De becijfering is een belangrijk onderdeel dat kloppend moet zijn en er ook voor zorgt dat het S.E. gelijk gaat lopen met het C.E.

De enquête wil ik aankomend schooljaar opnieuw gebruiken om de gegevens van dit schooljaar naast de nieuwe te leggen. Hierdoor wil ik de keuzemotieven, wisselingen en informatieverstrekking in de gaten houden. Daarnaast geven de vragen mij als decaan een leidraad bij een keuze gesprek met een leerling. Docenten geven ook aan dat zij graag terug zien waarom hun vak gekozen wordt door de leerling, niet alleen uit nieuwsgierigheid maar ook om hierop in te spelen en de leerling hierin te begeleiden. Docenten geven nu cijfers en advies aan de leerling, maar de docenten kunnen nu ook gaan aangeven aan de leerlingen waarvoor hun vak toepasbaar is, bij welke sector het vak hoort en wat je ermee kunt bereiken.

Literatuurlijst

Artikelen:

- Algemeen Dagblad. (2009, 2 Februari) 35% kiest foute universitaire studie. Retrieved June 24th, 2010, from <http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Binnenland/article/detail/296305/2009/02/02/35-kiest-foute-universitaire-studie.dhtml>
- Algemeen Dagblad. (2009, 11 September) Middelbare scholieren willen meer begeleiding. Retrieved June 24th, 2010, from <http://www.ad.nl/ad/nl/1000/Nieuws/article/detail/429565/2009/09/11/Middelbare-scholieren-willen-meer-begeleiding.dhtml>
- Bij de Les, NVSNVL magazine voor schooldecaan en leerlingbegeleiding (nummer 7, jaargang 10, september 2014)

Boeken:

- Bakker-De Jong, M. & Mijland, I. (2005). Handboek voor elke mentor. Quirijn: Esch
- Deen, N. & Vales, D. de (1978). Counselor Education in the Netherlands. In: International Journal for the Advancement of Counselling, p. 146-171.
- Elfrink, A. (2009). Integratie door Participatie?! (Master's thesis, Radboud Universiteit Nijmegen, Nijmegen.)
- Onderwijsraad (2008). Onderwijs en maatschappelijke verwachtingen; Scholen kiezen zelfbewust positie. Uitgave van de Onderwijsraad, Den Haag.
- Paffen, M. J. A. (1994). Loopbaan-management. Deventer: Kluwer.
- Reijners, P.B.G. (2010). De kwaliteit van loopbaangesprekken in de beroepsonderwijskolom (Master's thesis, Universiteit Utrecht, Utrecht.)
- Tammer, A. & Ginneken, B. van (2010). "Pfff...moet ik dat nu al weten dan?" – Tevredenheid over het loopbaankeuzeproces onder VWO-leerlingen. IVLOS, Universiteit Utrecht.
- Weerdt, P. de (1988). School counsellors' perceptual sex role differences in Dutch secondary education. A pilot study. In: International Journal for the Advancement of Counselling, 11, p. 183-195.

Website en link:

- http://www.lentiz.nl/lentiz.nl/up1/ZgmytsdluY_BT_21391_brochure_Lentiz_DEF.pdf
- http://www.hobeaon.nl/uploads/weblog/nationaal_studiekeuze_onderzoek_2011.pdf
- http://dSPACE.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/206015/Arjan_Tammer_en_Barrie_van_Ginneken_-_PGO_Artikel.pdf?sequence=1_L24_onderzoek_download007.pdf
- http://www.onderwijsraad.nl/upload/publicaties/262/documenten/onderwijs_en_maatschappelijke_verwachtingen.pdf
- www.vernieuwingvmbo.nl
- www.spons.nl/onlineleergangLOB (module 3 werken aan loopbaancompetenties)
- Marinka Kuijpers, 5 loopbaancompetenties
- <http://www.aanvalopschooluitval.nl/> Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- <http://www.vsvverkenner.nl/gemeente.php?select=0748> schooluitval percentage Bergen op Zoom
- www.mborraad.nl
- www.nvs-nvl.nl
- www.onderwijsinspectie.nl
- www.platformsvmbo.nl
- www.rijksoverheid.nl
- www.schoolov.nl

Definitie afkortingen

LOB Loopbaan Oriëntatie & Begeleiding

VMBO Voorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs

TL Theoretische Leerweg

ROC Regionaal Opleidings Centrum

MBO Middelbaar Beroeps Onderwijs

M2 Mavo leerjaar 2

M3 Mavo leerjaar 3

M4 Mavo leerjaar 4

PTA Periodieke Toetsings Afname (cijfers die meegaan naar het examen)

S.E. Schriftelijk Examen (PTA afname)

C.E. Centraal Examen (examens einde leerjaar 4)

Bijlagen

M2 Report
M3 Report
M4 Report
Eindpresentatie AOS